

บทที่ 12

มาตราการวัด (Scales of Measurement)

ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องของการเก็บรวบรวมข้อมูลว่าข้อมูลที่เรารวบรวมได้นั้นมีอยู่ 2 ประเภท คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) และข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ซึ่งข้อมูลแต่ละข้อมูลก็จะประกอบไปด้วยค่าสังเกต (observations) ต่าง ๆ และค่าสังเกตต่าง ๆ ของข้อมูลชุดหนึ่ง ๆ เราเรียกว่าตัวแปร (Variables) ดังนั้น ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพก็จะเรียกว่าตัวแปรเชิงคุณภาพ (qualitative variables) และข้อมูลที่มีลักษณะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณก็จะเรียกว่าตัวแปรเชิงปริมาณ (quantitative variables) มาตรากการวัดต่าง ๆ นั้นแบ่งตามประเภทของตัวแปรทั้งสองดังกล่าว คือถ้าเป็นตัวแปรเชิงคุณภาพเราจะใช้มาตรากการวัดที่เรียกว่า มาตรากการวัดแบบจำแนกประเภท (Nominal Scale) และมาตรากการวัดแบบลำดับ (Ordinal Scale) แต่ถ้าเป็นตัวแปรเชิงปริมาณเราจะใช้มาตรากการวัดที่เรียกว่ามาตรากการวัดแบบช่วง (Interval Scale) และมาตรากการวัดแบบอัตราส่วน (Ratio Scale)

ประเภทของมาตราการวัด (Types of Scales)

12.1 มาตราการวัดแบบจำแนกประเภท (Nominal Scales)

เป็นตัวแปรเชิงคุณภาพที่ไม่มีลำดับ (order) ไม่มีทิศทาง (direction) ไม่มีขนาด (Magnitude) ตัวอย่างเช่นข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ ซึ่งจำแนกออกเป็นเพศชาย และเพศหญิง ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการศึกษา ซึ่งจำแนกออกเป็นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับสีของรถ ซึ่งจำแนกออกเป็น สีแดง สีเขียว ฯลฯ ข้อมูลเกี่ยวกับความพอใจในสินค้าบางชนิด ซึ่งอาจจะจำแนกออกเป็นพอใจกับไม่พอใจ หรืออาจจะจำแนกออกได้มากกว่านี้

ข้อมูลเกี่ยวกับชนิดของสัตว์ ซึ่งอาจจะจำแนกออกเป็นสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ หรืออื่น ๆ ข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจทางการเมือง ซึ่งอาจจะแยกออกเป็นเสรีนิยม ซ้าย ขวา ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพสมรส ซึ่งอาจจะจำแนกออกเป็นโสด แต่งงาน หย่า หม้าย หรือข้อมูลเกี่ยวกับคำถามที่ต้องการคำตอบว่าใช่หรือไม่ใช่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้เราจะใช้มาตรวจการวัดแบบจำแนกประเภททั้งสิ้น และเราสามารถกำหนดค่าของตัวเลขให้กับประเภทต่าง ๆ ของข้อมูลที่เราจำแนกออกมาได้ โดยใช้ Nominal scale ตัวอย่างเช่น ข้อมูลที่ได้คำตอบว่าใช่ กับไม่ใช่ เรากำหนดให้เลข 0 และเลข 1 แทนคำตอบว่าใช่ และไม่ใช่ หรือข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพสมรสเราอาจจะกำหนดให้เลข 1, 2, 3, และ 4 แทนโสด แต่งงาน หย่า และหม้ายได้เช่นเดียวกัน แต่เลขที่เรากำหนดให้เหล่านั้นไม่มีคุณสมบัติที่แสดงถึงปริมาณ (quantitative) เลยเป็นเพียงแต่แสดงให้เห็นถึงการจำแนกข้อมูลเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ตัวเลข 1, 2, 3 และ 4 ที่เรากำหนดให้กับสถานภาพสมรสนั้น เราไม่สามารถเขียนว่า $3 > 4$ หรือ $2 < 4$ หรือ $2 - 1 = 4 - 3$ หรือ $1 + 3 = 4$ หรือ $4 - 2 = 2$ ได้เลย

ข้อมูลที่ใช้มาตรวจการวัดแบบจำแนกประเภทนี้ จะประกอบไปด้วยความถี่ในการนับหรือเป็นตารางแสดงจำนวนครั้งที่เกิดขึ้น ของแต่ละประเภทของตัวแปรต่าง ๆ ที่เราทำการศึกษา เช่น ความถี่ของการนับจำนวนเพศหญิง และเพศชาย หรือการนับจำนวนผู้ที่เห็นด้วย และผู้ที่ไม่เห็นด้วย ดังนั้น ข้อมูลดังกล่าวมักจะอยู่ในรูปของ frequency data หรือ enumerative data หรือ attribute data หรือ categorical data และเครื่องหมายทางคณิตศาสตร์ที่นำมาใช้ในมาตรวจการวัดแบบจำแนกประเภทคือ เครื่องหมายเท่ากับ (=) และเครื่องหมายไม่เท่ากับ ($\neq$)

ตัวอย่างเช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพสมรสของคณงานหญิง 50 คน ของบริษัทแห่งหนึ่ง
เป็นดังนี้

สถานภาพสมรส	จำนวนคณงานหญิง (คน)
โสด	13
สมรส	25
หย่า	7
ร้าง	5
รวม	50

หรือตัวอย่างเช่น ถ้าเราจำแนกข้อมูลเกี่ยวกับเพศ และระดับการศึกษาของอาจารย์
ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง โดยให้ตัวแปรเกี่ยวกับเพศเป็นตัวแปร x ซึ่งจำแนกออกเป็น
เพศหญิง และเพศชาย ตัวแปรเกี่ยวกับระดับการศึกษาเป็นตัวแปร y ซึ่งจำแนกออกเป็น
ระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท ระดับปริญญาเอก ก็จะได้ตารางแจกแจงความถี่ดังนี้

เพศ (x)	ระดับการศึกษา (y)			รวม
	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก	
ชาย	5	30	10	45
หญิง	3	45	7	55
รวม	8	75	17	100

ลักษณะของข้อมูลแบบจำแนกประเภท (Nominal data) นั้นเรามักจะคำนวณหาสัดส่วน
(proportions) และเปอร์เซ็นต์ (Percentages) เช่นจะหาสัดส่วนของอาจารย์
เพศชาย จากตารางข้างต้น หรือจะหาเปอร์เซ็นต์ของอาจารย์ที่จบปริญญาโทว่ามีกี่เปอร์เซ็นต์
 เป็นต้น

12.2 มาตราการวัดแบบลำดับ (Ordinal Scale) เป็นตัวแปรเชิงคุณภาพที่มีลำดับ มีทิศทาง ตัวอย่างเช่นการจัดลำดับของผู้นิยมใช้ผงซักฟอกชนิดต่าง ๆ การจัดลำดับผลการเรียนว่า เก่งมาก เก่ง ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก

มาตราการวัดแบบนี้ จะเกี่ยวข้องกับเครื่องหมายทางพีชคณิตคือ เครื่องหมาย $>$ และ $<$ ตัวอย่างเช่น $a > b$ หมายถึง a ใหญ่กว่า b หรือ a มีลำดับสูงกว่า b หรือชอบ a มากกว่า b เป็นต้น $a < b$ หมายถึง a น้อยกว่า b หรือ a มีลำดับต่ำกว่า b หรือชอบ a น้อยกว่า b เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเครื่องหมายทั้ง 2 นี้ นอกจากจะหมายถึงน้อยกว่าหรือมากกว่าแล้ว ยังใช้ในความหมายอื่น ๆ อีกด้วย เช่น เร็วกว่า ช้ากว่า ฉลาดมากกว่า มีความพร้อมมากกว่า มีความสุขมากกว่า มีความนิยมมากกว่า ฯลฯ เป็นต้น เราสามารถกำหนดตัวเลขให้กับลำดับต่าง ๆ ของข้อมูลได้ โดยใช้มาตราการวัดแบบลำดับ (Ordinal Scale) ตัวอย่างเช่น การวัดความเร็วของรถยนต์ 4 คัน คือ A, B, C และ D เราจะให้ลำดับรถที่วิ่งได้เร็วที่สุดเป็นลำดับที่ 1 และที่รองลงมาเป็นลำดับที่ 2 ลำดับที่ 3 และลำดับที่ 4 ตามลำดับ เป็นต้น ตัวเลขในมาตราการวัดแบบลำดับนี้ไม่ได้แสดงถึงปริมาณเลยแต่เป็นตัวเลขที่ชี้ให้เห็นว่าอยู่ในตำแหน่งที่เท่าใดเท่านั้น แต่ไม่ได้บอกว่าจะจำนวนมากน้อยเท่าใด ซึ่งจากตัวอย่างการวัดความเร็วของรถยนต์ 4 คันข้างต้น เราจะบอกได้แต่เพียงว่า $4 > 2$ หรือ $3 < 4$ เท่านั้น แต่จะเขียนว่า $2 - 1 = 4 - 3$ ไม่ได้ หรือจะเขียนว่า $\frac{1}{2} = \frac{2}{4}$ ไม่ได้

ลักษณะของข้อมูลแบบลำดับ (Ordinal data) นั้นเรามักจะนำมาคำนวณหาสัดส่วน (proportion) และเปอร์เซ็นต์ (percentages) เช่นเดียวกัน ข้อมูลแบบจำแนกประเภท

12.3 มาตราการวัดแบบช่วง (Interval Scale) และมาตราการวัดแบบอัตราส่วน (Ratio Scale)

เป็นตัวแปรเชิงปริมาณที่ให้จำนวนปริมาณของสิ่งของที่เราต้องการหรือที่บุคคลมีอยู่ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับความสูงของคน ข้อมูลเกี่ยวกับน้ำหนักของคน คะแนนสอบ จำนวนรถยนต์ที่ต่าง ๆ อุณหภูมิที่วัดได้ ขนาดของครอบครัว รายได้ของครอบครัว ตัวแปรเชิงปริมาณสามารถที่จะนำมาบวกกัน หรือลบกันหรือ คูณกันหรือหารกันได้

มาตราการวัดแบบช่วง (Interval Scale) นั้น เป็นการวัดที่หน่วยวัดมีช่วงเท่า ๆ กันเช่นหน่วยวัดเวลา หรือคะแนนสอบ เป็นต้น ซึ่งค่าของตัวแปรเรานำมาบวกกันหรือลบกันได้ ส่วนมาตราการวัดแบบอัตราส่วน (Ratio Scale) นั้น เป็นการวัดแบบช่วงที่ค่าของการวัดเริ่มต้นจากศูนย์ เป็นต้นไป ทำให้เราสามารถเปรียบเทียบค่าของการวัดเป็นรูปอัตราส่วนได้ ดังนั้น ค่าของตัวแปรเรานำมาหารและนำมาคูณกันได้ เช่นข้อมูลเกี่ยวกับน้ำหนักของคน 4 คน เป็นดังนี้ 80, 92, 73, 75 กิโลกรัม เราสามารถหาน้ำหนักเฉลี่ยของข้อมูลชุดนี้ได้จาก

$$\begin{aligned} \bar{x} &= \frac{\sum_{i=1}^4 x_i}{N} = \frac{80 + 92 + 73 + 75}{4} \text{ กิโลกรัม} \\ &= \frac{320}{4} = 80 \text{ กิโลกรัม} \end{aligned}$$

หรือหาพิสัย (Range) ของข้อมูลชุดนี้ได้จาก

$$\begin{aligned} \text{พิสัย} &= \text{น้ำหนักที่มากที่สุด} - \text{น้ำหนักที่น้อยที่สุด} \\ &= 92 - 73 = 19 \end{aligned}$$

จากมาตราการวัดต่าง ๆ นี้ เราสามารถนำไปใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลที่เรามีอยู่

แบบฝึกหัด

1. จากข้อมูลต่อไปนี้เราจะได้ข้อมูลแบบจำแนกประเภท หรือข้อมูลแบบลำดับ ถ้า
  - ก. การนับถือศาสนาของคนกลุ่มหนึ่ง โดยกำหนดตัวเลขให้เป็น 1, 2, 3, 4 หรือ 5 แทน พุทธ อิสลาม คริสต์ อื่น ๆ และไม่ได้นับถือ
  - ข. นักเครื่องกลต้องการทราบว่า การเปลี่ยนชิ้นส่วนในเครื่องจักรบางชิ้นจะง่ายหรือยาก จึงได้คำตอบออกมาเป็น ยากมาก ยาก ธรรมดา ง่าย ง่ายมาก
  - ค. ลูกค้าจะต้องตอบคำถามว่า เขาชอบชนิด B มากกว่า A หรือชอบทั้ง 2 ชนิดเท่า ๆ กัน ชอบชนิด A มากกว่าชนิด B และไม่มีความเห็น

2. ข้อมูลต่อไปนี้ เป็นข้อมูลแบบ Nominal หรือ ordinal หรือ interval หรือ ratio และจงอธิบายว่าทำไม
  - ก. จำนวนผู้รักษาความปลอดภัยของสังคม
  - ข. จำนวนผู้โดยสารบนรถประจำทางที่วิ่งจากกรุงเทพฯ ไปยังขอนแก่น
  - ค. อุณหภูมิที่วัดเป็น Fahrenheit
  - ง. ลำดับของความนิยมคิมน้ำอัดลมยี่ห้อต่าง ๆ

3. คำตอบที่ได้จากแบบสอบถามในเรื่องต่อไปนี้ ใช้มาตราการวัดแบบใด
  - ก. ท่านสูงเท่าใด
  - ข. ท่านหนักเท่าใด
  - ค. ท่านมีอาชีพอะไร
  - ง. วิทยาลัยเป็นอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับวิทยาลัยอื่น ๆ ที่เรียนมาแล้ว
  - จ. ท่านชื่ออะไร
  - ฉ. ระยะทางจากบ้านมายังโรงเรียนเท่ากับเท่าใด
  - ช. จำนวนของทารกที่เกิดในเวลาต่าง ๆ กันในวันหนึ่ง ๆ